

**SLOVENSKÝ
NÁRODOPIS**

I

ČÍSLO

ROČNÍK VII

1959

SLOVENSKÁ AKADEMIA VIED - BRATISLAVA

OBSAH

ČLÁNKY

Vilém Pražák, Příspěvky k studiu lidových staveb v bývalé nemecké jazykové oblasti při Kremnici — — — — —	3
Jozef Trnka, Záriečka a púchovská farbiareň modrotlačce — — — — —	55

DISKUSIE

Onufrije Tymko, Rytmičné tvary čardáša a melos vojvodinských Ukrajincov —	89
---	----

MATERIÁLIE — ARCHÍV

Jozef Vrla, Ludové pomenovania slivák na západnom Slovensku — — —	101
Viera Urbancová, Spôsoby uskladňovania obilia v Čáčove — — — — —	105
Ján Podolák, Tri textové varianty betlehenských hier z Abovskej stolice v Maďarsku	114
Rudolf Zátka, Hádanky Slovákov v Maďarsku — — — — —	129
Pavol Žihlavský, Slovenské príslovia, porekadlá a pranostiky v Pivnici (Juhoslávia)	132

ROZHLADY

Božena Filová, Stav ľudovej kultúry Slovákov v Juhoslávii a otázka jej ďalšieho výskumu — — — — —	139
Viera Nosáľová — Viera Urbancová, Zpráva o študijnej ceste v Maďarsku	153
Olga Hrabalová, Moravsko-slovenské pomezí v písní a tanci (II. Hornácke slavnosti ve Velké nad Veličkou 9.—10. srpna 1958) — — — — —	155
Soňa Burlasová, Slávnosti piesní a tancov vo Východnej r. 1958 — — — — —	157
Soňa Kovačevičová, Spolupráca Národopisného ústavu SAV so slovenskými múzeami — — — — —	159
Drobné zprávy — — — — —	161

RECENZIE A REFERÁTY

M. Znamierowska-Prüfferowa, Rybackie narzędzia kolne w Polsce i w krajach sąsiednich (Ján Mjartan) — — — — —	164
B. Bratanić, Nešto o starosti pluga kod Slavena (Jozef Kudláček) — — — — —	167
J. K. Sinkowicsné, Rákoskeresztúr (Michal Markuš) — — — — —	169
J. Meškank, Drasta katolskich Serbow (Viera Nosáľová) — — — — —	171
Przemysł ludowy i artystyczny (Jarmila Pátková) — — — — —	172
Došlá literatúra — — — — —	173

СОДЕРЖАНИЕ

Вилем Пражак, К изучению народных построек в бывшей немецкой языковой области возле гор. Кремница	3
Йозеф Трнка, Красильня набойки в гор. Зарече и Пухов	55
Онufрий Тымко, Ритмические формы чардаша и мелос войводинских украинцев	89
Йозеф Врла, Народное название слив в западной Словакии	101
Вера Урбанцова, Способы хранения хлебных злаков в с. Часов	105
Ян Подолак, Три варианта текстов рождественских игр в Абовском комитате в Венгрии.	114
Рудольф Жатко, Загадки Словаков в Венгрии	129
Павел Жилявский, Словацкие пословицы, поговорки и предсказания погоды в с. Пивница (Югославия)	132

ОБОЗРЕНИЕ

Боженa Филова, Положение народной культуры Словаков в Югославии и вопрос ее дальнейшего исследования	139
Вера Носалова — Вера Урбанцова, Сообщение о научной командировке в Венгрию	153
Ольга Грбалова, Моравско-словацкая пограничная полоса в песне и танце (II. „Горняцкие“ празднества в с. Вельке над Величкой 9—10 августа 1958 г.)	155
София Бурласова, Празднества песни и танцев в с. Выходна в 1958 г.	157
София Ковачевичева, Сотрудничество Этнографического Института Словацкой Академии наук с словацкими музеями	159
Рецензии, рефераты	164
поступившая литература.	173

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

VII

1959

VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
BRATISLAVA

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

Časopis Slovenskej akadémie vied

Ročník VII, 1959. Vychádza štyri razy do roka

Vydalo Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Zodpovedný a výkonný redaktor dr. Ján Podolák

Redakčná rada: doc. dr. Rudolf Bednárík, dr. Soňa Burlasová, dr. Božena Filová, dr. Soňa Kovačevičová; dr. Michal Markuš, doc. dr. Andrej Melicherčík, dr. Ján Mjartan, Rudolf Žatko
Technický redaktor Ondrej Betko

však, že väčšina názvov sa týka zvyčajne podradných slivkových sort, ktoré sa v minulosti pestovali obyčajne bez pričinenia ako samorastlé druhy a používali sa na pálenie slivovice. A tak nám v názvosloví chýba ľudové označenie lepších, šľachtených odrôd asi len preto, že takých — okrem Bystrických sliviek — tu nebolo.

Dnes so všeobecným pokračovaním a rastom ľudovej ovocinárskej kultúry a kolektivizáciou na dedine ustupujú do pozadia, ba až do zabudnutia aj druhy sliviek, ako *drístka*, *kolomazníca*, *horčica*, *dímnačka*, *vrablačka* a iné. Ich podrobnejší prieskum nám však ukazuje sortovú pestrosť nášho ovocia a jeho botanické vzťahy a mohol by znamenať bohatý prínos nielen do vedeckého názvoslovia botanickej sekcie EU-Prunus, ale aj do škôlkárskej pokusníckej praxe s národohospodárskymi úžitkami.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Autor beschäftigt sich in seinem Beitrag mit den Ergebnissen einer langjährigen Forschung, welche die Benennung der Pflaumen im Gebiete der westlichen Slowakei zum Gegenstand hat. Die Namen weisen auf eine reiche Motivierung bei der Benennung dieser Obstsorten hin. Maßgebend bei der Benennung sind meistens Farbe und Form der Pflaumen, weniger schon die Qualität und Art der Nutzung. Nach Ansicht des Autors bezieht sich die Mehrzahl der Benennungen auf minderwertigere Pflaumensorten, die in der Vergangenheit ohne besondere Pflege der Obstbauer als naturwüchsige Arten gezüchtet und hauptsächlich zum Brennen der „Sliwowitz“ verwendet wurden, namentlich in der Gegend von Kopanice im slowakisch-mährischen Grenzgebiet. Bei der derzeitigen Ausbreitung der Obstkultur sind die naturwüchsigen Sorten im Schwinden begriffen. Der Artikel enthält Erkenntnisse, die auch vom Standpunkte der Sprachforschung sehr wertvoll sind.

(Preložil H. Roswit)

SPÔSOBY USKLADŇOVANIA OBILIA V ČÁCOVE

EINLAGERUNGSARTEN DES GETREIDES IN ČÁCOV

VIERA URBANCOVÁ

Uskladňovaniu obilia a jeho rôznym formám venovala sa u nás až donedávna malá pozornosť. V našej literatúre je len niekoľko prác, ktoré riešia celý komplex otázok, týkajúcich sa tejto témy.

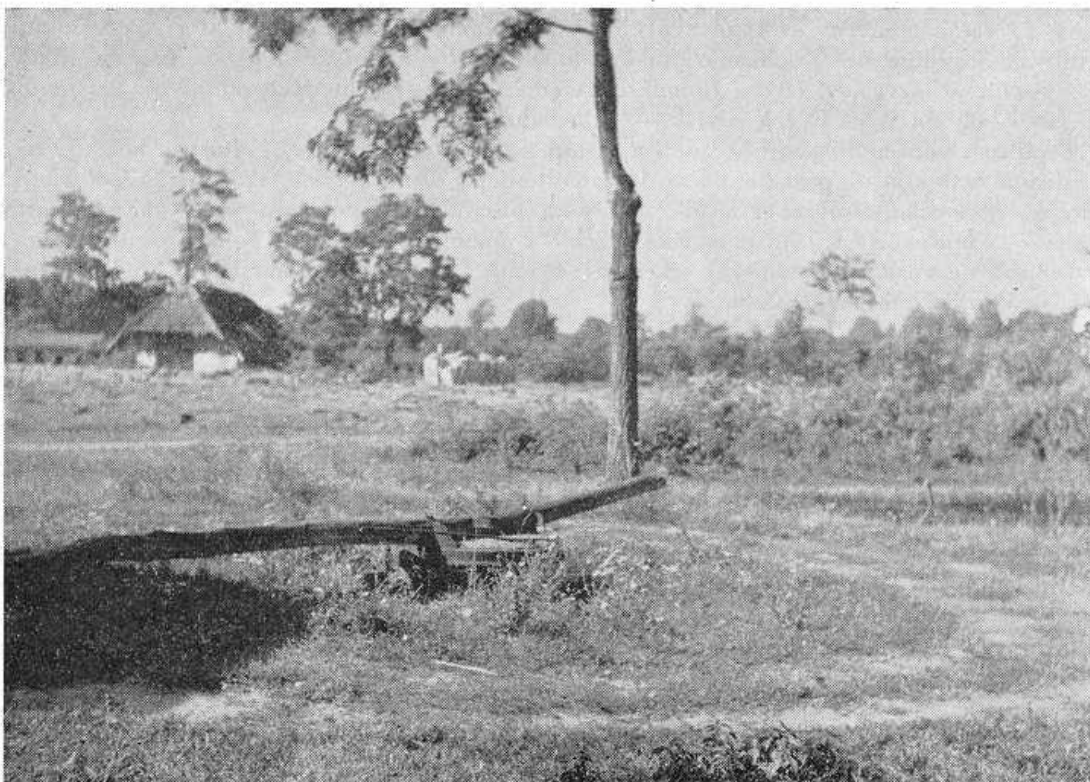
Najčastejšie zmienky o najstaršom spôsobe uskladňovania obilia do obilných jám nachádzame v archeologickej literatúre. Na opisoch nálezov obilných jám môžeme sledovať kontinuitu vývoja ich tvarov až po súčasnú dobu. V etnografickej literatúre ich tvar a použitie opisuje F. Štefunko v článku „Zbožné jamy“ na západnom Slovensku,¹ kde zároveň vymedzuje západoslovenskú oblasť ich rozšírenia. Tohto spôsobu úschovy obilia sa dotýka aj J. R. Nižňanský v článku *Brestovianske žatvy a mlatby v minulosti*.²

Prvá práca, ktorá rieši otázku uskladňovania obilia na širšom základe a poukazuje na jeho rôzne formy, je štúdia Š. Apáthyho, *Spôsob uskladňovania hospodárskych plodín v severnom Šariši*.³ Na základe bohatej literatúry, počnúc archeologickým materiálom, oboznamuje

¹ F. Štefunko, „Zbožné jamy“ na západnom Slovensku. *Národopisný sborník*, zv. 5, č. 1, 1944, 11–18.

² J. R. Nižňanský, *Brestovianske žatvy a mlatby v minulosti*. *Slovenský národopis VI*, č. 3, 1958, 267n.

³ Š. Apáthy, *Spôsob uskladňovania hospodárskych plodín v severnom Šariši*. *Slovenský národopis VI*, č. 4, 1958, 347–380.

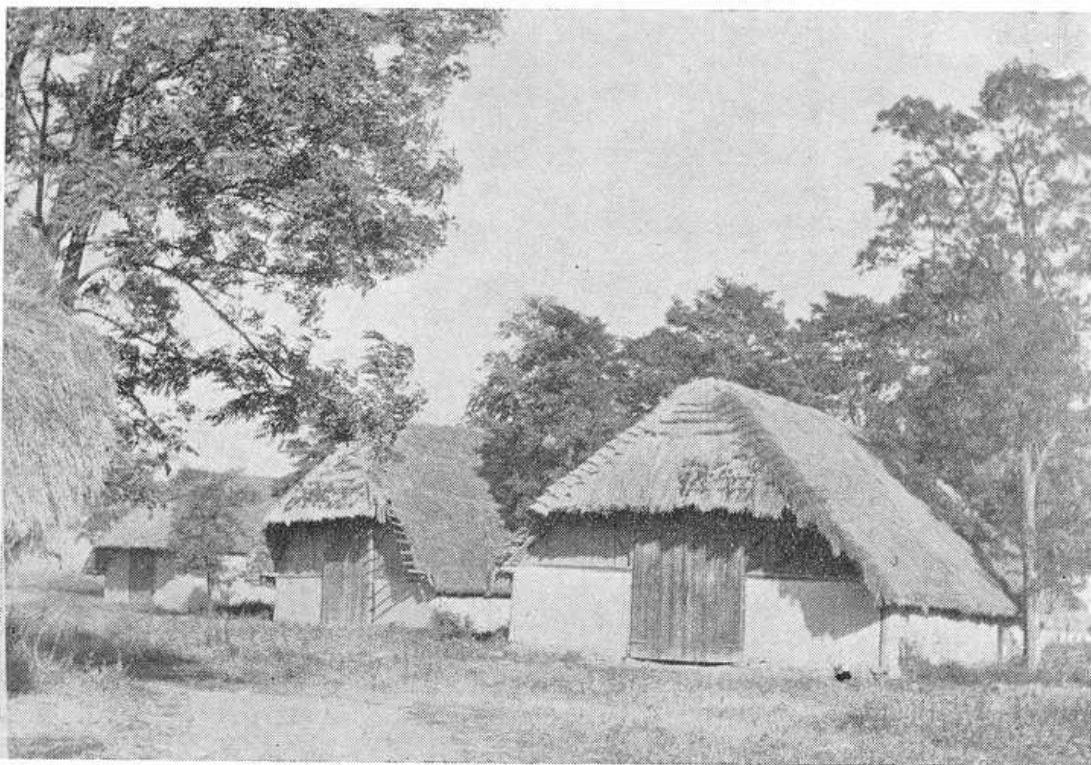
Obr. 1. Gepel ťahaný dvojzáprahom koní, umiestený za stodolou. Foto V. Urbancová, 1956.

nás autor so spôsobmi uskladňovania vymláteného obilia od obilných jám cez kadlub a súseky po sypance, čo všetko reprezentuje spôsoby uskladňovania charakteristické aj pre iné oblasti Slovenska. Autor uvádza v tejto štúdiu v podstate všetku dôležitú literatúru archeologickú i zahraničnú, ktorá sa dotýka týchto otázok a súvisí s naším materiálom. Preto by ju bolo zbytočné znovu na tomto mieste uvádzať. Šlo tu len o poukázanie na slovenský materiál, ktorý bol doteraz z tejto oblasti bádania publikovaný. Spomenuté práce sú fakticky jediné, ktoré sa zaoberajú týmito otázkami, odhliadnuc od zlomkového materiálu uvedeného v Slovenskej vlastivede a v jednotlivých monografiách z nášho územia. Preto nebude bez zaujímavosti všimnúť si ďalší materiál, tentoraz z Čáčova (okr. Senica), kde sa zachovali až donedávna veľmi zaujímavé spôsoby uskladňovania nielen vymláteného, ale aj nevymláteného obilia.

Nevymlátené obilie v Čáčove sa uskladňovalo do stodôl, kde čakalo aj niekoľko mesiacov na mlátenie. Hlavná príčina uskladňovania obilia v stodolách súvisela so spôsobmi mlátenia a do určitej miery v ich zaostávaní za vývojom obrábacích techník, ktoré napomáhali zvýšeniu úrody.⁴ Kým sa obilie mlátilo len cepmi, mlatba trvala skoro celú zimu. Nevymlátené obilie sa na tento čas dávalo do stodoly. Čáčov a jeho okolie je kraj úrodný, a preto vo väčšine prípadov jedna stodola nestačila na uskladnenie všetkého zožatého obilia. Bohatí gazdovia mali viac stodôl, často aj štyri. Dve stodoly u jedného gazdu boli bežné.

Potreba veľkých a viacerých stodôl nezanikla ani príchodom ručných mláfacích strojov, ktoré obmedzili používanie cepov len na mlátenie raží. Ručné stroje mali spočiatku len niekoľkí gazdovia. Títo ich požičiavali ostatným gazdom, ktorí museli čakať často aj niekoľko mesiacov, kým príde na nich rad.

⁴ V druhej polovici minulého storočia sa tu napr. začali používať pluchy so železnou odvalnicou, ktoré umožnili hlbšiu orbu a dokonalejšie prevracanie zeme, čo samozrejme malo za následok zväčšenie úrody. Pomalé mlátenie cepmi sa tu však udržalo ako jediný spôsob skoro až do osemdesiatych rokov, keď sa začali používať ručné mláfacie stroje.

Obr. 2. Pohľad na čáčovské stodoly za dedinou. Foto V. U., 1956.

Aby v stodolách ležiace a do snopov zviazané obilie nestratilo dlhým státím na kvalite, muselo sa už na poli dobre vysušiť. Nechávali ho preto ležať v hrstiach 4–5 dní a len keď bolo dokonale suché, viazali ho do snopov a ukladali do stodôl podľa jednotlivých druhov: do každého kúta dali iný druh obilia, pričom prostriedok — humno — nechávali voľný. Kým bolo obilie v stodolách, až do vymlátenia posledného snopa, denne ich vetrali.

Dalšia zmena v mlátení obilia, ktorá nastala pred šesdesiatimi rokmi, tiež nepomohla likvidovať veľký počet stodôl, stojacich z veľkej časti za dedinou. *Keple*, ktoré sa vtedy začali používať, urýchlili mlátenie, ale súčasne si vyžiadali veľký pracovný priestor. Geple v Čáčove ťahali dva páry koní (obr. 1), čo si vyžiadalo ešte väčší pracovný priestor a znemožnilo mlátenie v dvoroch.

Za prvej republiky, okolo r. 1920, začali tu statkári používať na mlátenie stroje na parný a naftový pohon. Gazdovia, ktorí si tieto stroje nemohli kúpiť, mlátili aj naďalej obilie, čo potrebovali na dennú potrebu a jesenné siatie, na geplach. Obilie určené na predaj a jarnú siatbu mlátili na strojoch, ktoré si požičiavali od statkárov. Tak vznikla podobná situácia ako pri príchode prvých, ručných mláťacích strojov. Gazdovia museli znovu dlho nechávať nevymlátené obilie v stodolách a čakať, kým príde na nich rad mlátiť na požičaných strojoch. Takto slúžili čáčovské stodoly, ako som už spomenula, veľkú časť roka na uskladňovanie obilia.

Tieto stodoly vzbudia na prvý pohľad pozornosť návštevníka svojim umiernením a širokou škálou stavebných techník. Ich prevažná väčšina je postavená na obecnom pozemku za dedinou (obr. 2).⁵ Príčiny stavania stodôl za dedinou boli rôzne. Na jednej strane dediny, za domami, tečie potok a za ním sú role. Na tejto strane boli dvory často také malé, že sa do

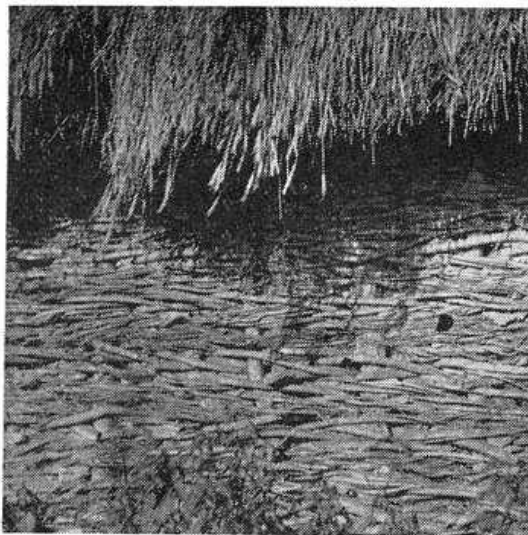
⁵ Majitelia stodôl neplatili za pozemok do r. 1918. Od tohto roku sa obci platilo za väčšiu stodolu 20 korún, za menšiu 10 korún ročne. Desiat korún sa platilo aj za postavenie stohu vedľa stodoly.

Obr. 3. Prútená stodola s *plevincom* na boku. Foto V. U., 1956.

Obr. 4. Prútená stodola s *plevincami* vedľa vrát. Foto V. U., 1956.

Obr. 5. Ukážka vypletanej steny. Foto V. U., 1956.
 Obr. 6. Spôsob vypletania steny stodôl. Foto V. U., 1956.

nich ledva zmestili chlievy a na stavbu rozľahlej, mohutnej stodoly nebolo ani pomyslenia. Všetci títo gazdovia boli nútení postaviť si stodolu za dedinou a aby nezaberala miesto na roli, stavali ju na obecný pozemok konča dediny. Gazdovia, ktorí majú dvory na náprotivnej strane, stavali si stodoly aj za domom, na konci dvora. Ale väčšina z nich mala stodoly aj za dedinou zo spomenutých príčin, súvisiacich s mlátením obilia, a s tým v súvislosti s potrebou viacerých stodôl.

Za dedinou stojace čáčovské stodoly, zachytené na výskume r. 1956, sú všetky nové. Prvýkrát vyhoreli r. 1886, druhýkrát na konci druhej svetovej vojny, keď zo sedemdesiatich stodôl, stojacich za dedinou, úplne zhorelo šesťdesiat a ostatné boli ťažko poškodené. Všetky stodoly, ktorých fotografie sú v článku uverejnené, boli postavené po vojne. Potreba ich znovuvystavenia bola taká istá ako predtým — čiže súvisela s uskladnením obilia, čakajúceho na mlátenie požičanými strojmi. Roku 1956 sa začali stodoly za dedinou likvidovať, aby sa na ich miesto postavili družstevné hospodárske budovy.

Napriek tomu, že sú temer nové, a napriek krátkemu časovému úseku ich výstavby (10 rokov) sú čáčovské stodoly akousi prehliadkou stavebných techník, čo je vzhľadom na ich koncentráciu na jednom mieste až zarážajúce.

Stodoly, ktoré cez druhú svetovú vojnu vyhoreli, boli postavené celé z dreva, so slamenou

Obr. 7. Ukážka spôsobu vypletania steny.
 Foto V. U., 1956.

Obr. 8. Murovaná stodola s prútenou časťou stien. Foto V. U., 1956.

strechou a zaraďovali sa medzi stodoly známe z oblasti celého východného poriečia rieky Moravy.

Pri stavbe stodôl po vojne používal sa iný materiál. Zničené stodoly bolo treba rýchlo postaviť. Stavebný materiál — tehly alebo tradičné drevo — bol v prvých povojnových mesiacoch ťažko dostupný. Preto sa stodoly začali stavať z materiálu, o ktorý nebola núdza — z prútia (obr. 3 a 4). A tak po druhej svetovej vojne začali tu vyrastať jedna za druhou stodoly, ktorých steny vypletané prútím nám sprítomnili jednu z najstarších stavebných techník v jej početných variáciách (obr. 5—7). Tieto stodoly nevyžadovali dlhý čas na stavbu (samotné vypletanie trvalo dvom ľuďom 4—5 dní), nestáli mnoho peňazí a steny vypletané prútím vedel skoro každý gazda. Okrem toho tieto stodoly boli vzdušné, čo pri dlhom uskladňovaní nevymláteného obilia je veľmi dôležité. Preto sa udržali ako najbežnejší typ v obci a nahradili skoro úplne celodrevené stodoly. Prútené stodoly mali však tú nevýhodu, že vypletanie sa rýchlo ničilo a steny bolo treba veľmi často opravovať. Preto najmä bohatší gazdovia začali v posledných rokoch stavať stodoly z tehál. Vzhľadom na ťažkú slamenú strechu základná konštrukcia stavby a nosných stĺpov trámov zostala taká ako na prútených stodolách. Spočiatku sa z tehál robili dve bočné steny, čelné len do polovice. Ich hornú polovicu po dvoch stranách vrát vyplietli prútím (obr. 8), alebo založili drevenými latkami (obr. 9), čím sa zaistilo vetranie.

Pod vplyvom týchto murovaných stodôl sa začali omietať z vonkajšej strany čelné steny prútených stodôl, ale len ich dolná polovica (obr. 10). Tým sa dosiahol dojem murovanej stodoly a zachránila sa aspoň časť prútenej steny pred skorým zničením.

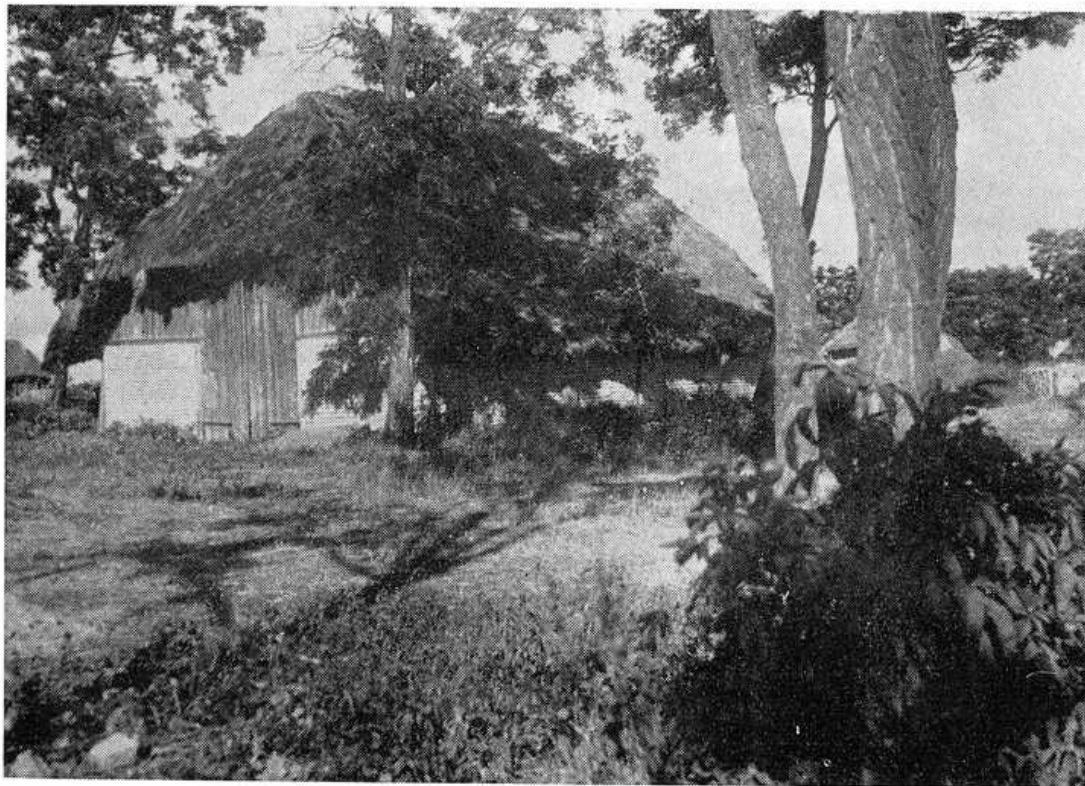
Posledný, najnovší typ stodôl predstavujú stodoly celé murované so škridlicovou strechou (obr. 11). Nie sú už také priestranné ako staré stodoly, lebo ich majitelia počítali so skorým vmlátením obilia strojmi zo strojových a traktorových staníc. Tieto slúžia už predovšetkým na úschovu krmovín a až potom na úschovu nevymláteného obilia.

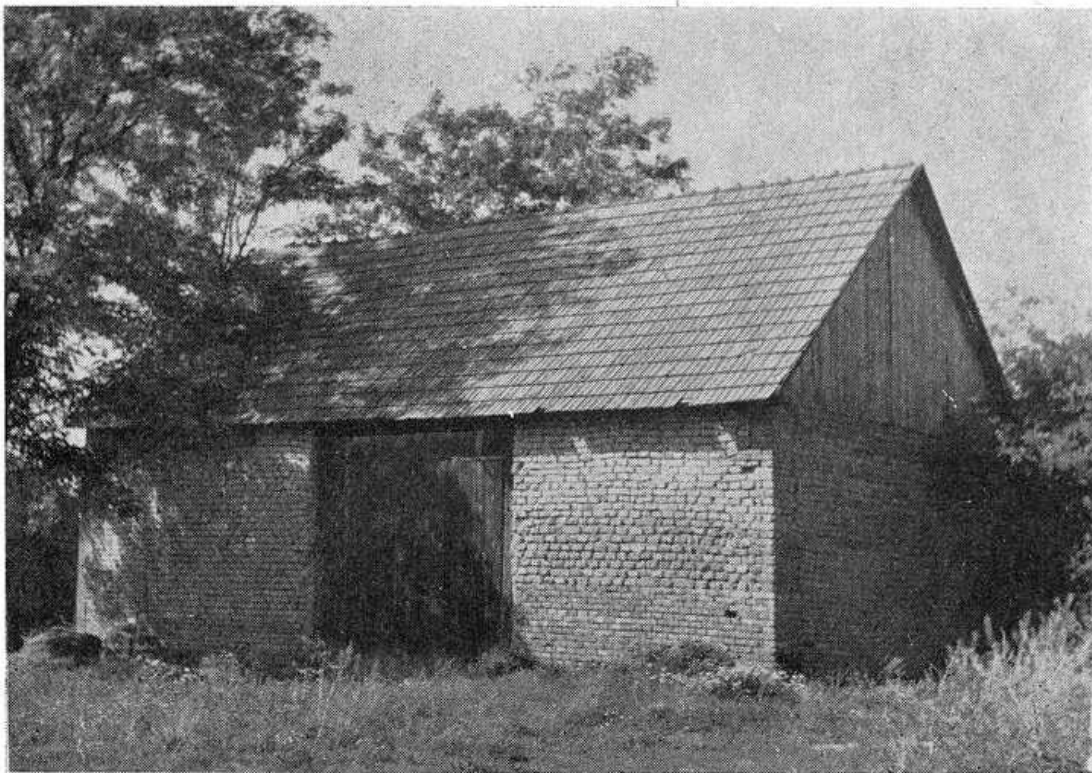
Ako sme videli, stavbu stodôl za dedinou zapríčinila tu poloha dediny (potok) a rôzne

Obr. 9. Murovaná stodola s drevenou časťou čelných stien. Foto V. U., 1956.

Obr. 10. Prútená stodola s omietnutými prednými stenami. Foto V. U., 1956.

Obr. 11. Murovaná stodola so škridlicovou strechou. Foto V. U., 1956.

mlatebné techniky spolu so snahou vyčkať s odpredajom obilia na jar, za vyššie ceny, čím sa stodoly stali miestom na dlhodobé uskladňovanie nevymláteného obilia, čo si na druhej strane vyžiadalo ich veľký počet.⁶

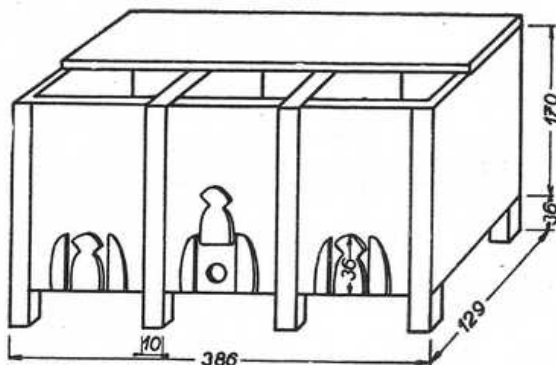
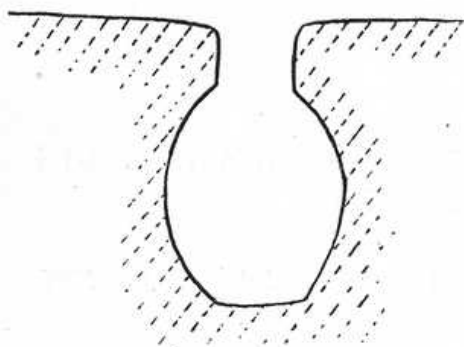
Vymlátené obilie sa dávalo až do r. 1890 len do obilných jám. Tento spôsob uskladňovania súvisel s ochranou pred požiarom. Strechy všetkých domov v Čáčove boli až do r. 1886 pokryté výlučne slamenými doškami a staré domy boli vraj tiež vypletané prútím. Roku 1886, ako som už spomenula, vyhorela spolu so stodolami aj celá dedina. Po požiari sa začali stavať domy so šindľovými strechami a s hlinenými stenami. Tým sa zmenšilo nebezpečenstvo požiaru a obilie sa mohlo ukladať aj na iné, ľahko prístupné miesta. Starší ľudia ho uschovávali do jám ešte aj po r. 1920, bez ohľadu na krytie strechy, len z konzervatívnosti.

Obilné jamy sa najčastejšie umiestňovali pred domami (pred jedným domom boli aj 3–4, jeden gazda mal 6–7 jám), zriedkavejšie vo dvoroch (pre ich malú rozlohu), v stodolách a v domoch, a to obyčajne pod stolom alebo v komorách. Podľa rozprávania J. Oriška (č. d. 179) a J. Malárika pri ústí boli široké 150 cm, hlboké boli 300–350 cm (obr. 12). Jamy sa nevy-paľovali, lebo pôda je tu piesočnatá. Steny sa vykladali *dochmi*, takými istými, aké sa používali na krytie striech. O stenu jamy sa dochy prichytili prútmi, ktoré sa pribili drevenými hákmi cez dochy do zeme. Spodok jamy ostal nezakrytý. Do dochom obloženej jamy sa nasypalo obilie až po okraj, do jednej jamy asi 50 „metrov“. Plná jama sa zakryla *krížom* z dreva, na kríž dali otep slamy. Na otep sa nasypala hlina a urobil sa z nej *homolatý kopec*, aby voda z neho dobre stekala.

Pri prvom vyberaní obilia z jamy sa stálo na jej okraji a naberalo sa do *putinky*. Keď sa

⁶ Stodolami stavanými za dedinou sa zaoberal Hofer Tamás v štúdiu *Csurök és istallók a falu kívül*, Ethnographia, č. 3, Budapest 1957, 377–421, v ktorej si všima aj západoslovenské stodoly. Svoju pozornosť zameriava prevažne na vplyv tejto formy osídlenia na spoločenský život a vzťahy v obci a v rodine.

vybralo toľko, že z okraja sa už nedalo obilie dosiahnuť, postavili do jamy rebrík, putienku uviazali na povraz a „jeden do jamy vlézol a druhý plnú putýnku vytahoval“. Keď sa vybralo potrebné množstvo, jama sa zasykala tak, ako bola pôvodne. Pri druhom otváraní jamy, skôr ako do nej vošiel človek, spustili dolu na špagáte uviazaný lampáš. Keď lampáš zhasol, „nebol v jame luft, len dusíkatý dym“ a človek by sa bol zadusil. V takom prípade nechali jamu „prevetrať“ tak dlho, kým lampáš do nej spustený nezostal svietiť.

Obr. 12. Obilná jama. Kresba R. Mikulová.

Obr. 13. Škrych na úschovu obilia. Zhotovený okolo r. 1900. Kresba R. Mikulová.

Výstavbou domov so šindľovou a neskôr škridlicovou strechou stratili obilné jamy svoju funkciu.

V domoch so šindľovou strechou sa začalo obilie ukladať v komorách do drevených škrychov (obr. 13), ktoré boli predelené na toľko častí, koľko druhov obilia sa do nich sypalo. Obylie, ktoré dávali do škrychov, muselo sa predtým veľmi dobre presušiť, čo sa robilo na plachtách vo dvore. Preto výhodnejší bol druhý spôsob uschovávania obilia na zimu — jeho uloženie na húru. Táto hlinou vymazaná povala sa začala používať na uskladňovanie obilia už síce s príchodom šindľových striech, ale zovšeobecnela len so zaužívaním striech škridlicových (okolo r. 1930), ktoré dostatočne chránili celý dom pred ohňom. Na húrach sa obilie prehadzovalo až kým celkom nevyschlo, a tak sa zaistila jeho prvotriedna kvalita.

Na uvedenom čáčovskom materiáli môžeme rekonštruovať vývoj foriem uskladňovania obilia v senickej oblasti. Na druhej strane nám tento materiál markantne poukazuje na vzťah určitých javov v ľudovom staviteľstve s celkovým hospodárskym vývojom a z toho vyplývajúcou úrovňou pracovných techník v poľnohospodárstve a opačne — vplyv stavebných techník a stavebného materiálu na určité javy v oblasti poľnohospodárstva.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Autorin lenkt in ihrem Berichte die Aufmerksamkeit auf die Arten der Getreide-Einlagerung in dem westslowakischen Dorf Čáčov (Bezirk Senica). In erster Linie widmet sie ihre Aufmerksamkeit den Scheunen, in welche ungedroschenes Getreide oft auch für die Dauer von einigen Monaten eingelagert wurde. Die Notwendigkeit, ungedroschenes Getreide für längere Zeit in Scheunen einzulagern, war die Folge unvollkommener Dresch-Techniken, welche an dem Hinziehen des Drusches, oft bis zum Frühjahr hinaus, Schuld trugen. Čáčov liegt in einer fruchtbaren Gegend. Zur Einlagerung der gesamten Getreideernte fand man mit einer Scheune allein kein Auslangen. Deshalb bauten die Landwirte mehr Scheunen, gewöhnlich zwei bis vier, und dies auf dem Gemeindegrundstück am Rande des Dorfes. Alle Scheunen,

die im Artikel erwähnt werden, wurden nach dem Jahre 1945 erbaut, denn die alten sind während des Krieges ausgebrannt.

Von der Art der Einlagerung der ausgedroschenen Körnerfrucht haben sich hier verschiedene Entwicklungsstufen erhalten, von Getreidegruben bis zum Einlagern der Körnerfrucht auf der Tenne. In diesem Fall war die Verschiedenheit der Einlagerung von Veränderungen im Bauwesen abhängig, konkret von der Vervollkommnung des Schutzes der Bauten vor Feuerbrünsten.

(Preložil H. Roswit)

TRI TEXTOVÉ VARIANTY BETLEHEMSKÝCH HIER Z ABOVSKEJ STOLICE V MAĎARSKU

THREE TEXT-NOTATIONS OF NATIVITY PLAYS FROM THE ABAUJ COUNTY IN HUNGARY

JÁN PODOLÁK

V južnej oblasti Abovskej stolice na území Maďarska je niekoľko slovenských obcí, z ktorých si zachovali výrazný slovenský charakter v jazyku, v spôsobe života i v kultúre ľudu najmä horské dediny Năgyhuta, Kishuta a Văgăshuta, ležiace v severných výbežkoch Tokajských vrchov západne od Nového Mesta pod Šiatrom. Pôvodným zamestnaním obyvateľstva v Hutách bolo uhliarstvo, sklárstvo a podomové oknárstvo (*obločare*). Po prvej svetovej vojne, keď bol do Maďarska uzavretý prístup slovenským drotárom z horného Spiša, začali sa muži v uvedených dedinách venovať drotárstvu, ktoré je podnes ich hlavným zamestnaním. Zvyšná časť mužov sa zamestnáva lesnými prácami, zatiaľ čo ženy sa venujú nevýnosnému poľnohospodárstvu. Malý počet obyvateľstva (ani jedna z uvedených troch obcí nepresahuje počet 500 obyvateľov), ich spoločný prevažne hornošarišský pôvod, jednotný charakter zamestnania Huťanov, ako aj spoločná izolácia týchto troch horských osád od okolitých obcí nielenže spôsobovali ich vzájomnú hospodársku a spoločenskú závislosť, ale postupne vytvárali aj jednotný charakter v nárečí a kultúre ľudu. Toto konštatovanie sa vzťahuje vo zvýšenej miere na Nagyhutu a Kishutu, ktoré ležia v úzkej horskej doline vzdialenej od seba sotva 3 km. Východnejšia a lesným pásmom oddelená Văgăshuta mala styky aj s neďalekou Rudabányácskou, ktorej kultúra má výraznejší hornozemplínsky charakter.¹ Cieľom tohto príspevku je ilustrovať charakter ľudovej kultúry v spomenutých Hutách troma textovými zápismi betlehemských hier ako najvýznamnejšieho dramatického prejavu slovenského ľudu.

Všetky tri varianty boli zapísané na národopisnom terénnom výskume r. 1957. Prvý variant predstavuje staršiu slovenskú betlehemskú hru z Nagyhuty a Kishuty. Ako v iných prejavoch ľudovej kultúry a spôsobu života, tak aj v betlehemských hrách týchto dvoch obcí sa neprejavujú nijaké odlišnosti. Druhý variant prináša súčasnú maďarskú betlehemskú hru z Nagyhuty. Text tejto hry zapísal maďarský etnograf J. Szabadfalvi, ktorý sa zúčastnil na spomenutom terénnom výskume.² Tretí variant podáva slovenskú betlehemskú hru z Văgăshuty z obdobia úpadku jej umeleckej formy pred r. 1938.

¹ Podrobnejšiu charakteristiku preskúmaných slovenských dedín pozri v mojich správach: *Zpráva o výskume slovenského etnika v Maďarsku* (Slovenský národopis V [1957], 214–221) a *Poznátky z výskumu slovenského etnika v severovýchodnom Maďarsku r. 1957* (Slovenský národopis VI [1958], 307–315).

² Vedecký pracovník Národopisného ústavu univerzity v Debrecíne J. Szabadfalvi zapísal maďarské znenie hry v Nagyhute pri spoločnom terénnom výskume r. 1957. Originál zápisu poskytol Národopisnému ústavu SAV, kde je uložený v archíve textov. Za ochotnú pomoc vyslovujem menovanému spolupracovníkovi aj na tomto mieste srdečnú vďaku.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Словацкой Академии Наук
1959 № 1

Издается четыре раз в год
Издательство Словацкой Академии Наук
Редактор д-р Ян Подолак
Адрес редакции Братислава, Клеменсова 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang VII, 1959, Nr. 1. Erscheint viermal im Jahre
Herausgegeben vom Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Redakteur Dr. Ján Podolák
Redaktion Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume VII, 1959, No 1.
Published quarterly by the Slovak Academy of Sciences
Managing Editor Dr. Ján Podolák
Editor Bratislava, Klemensova 27, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
revue de l'Académie slovaque des sciences
Année VII, 1959 No 1. Parait quatre fois par an
Aux Editions de l'Académie slovaque des sciences
Rédacteur: dr. Ján Podolák
Rédaction Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ
Casopis Slovenskej akadémie vied
Ročník VII, 1959, číslo 1. Vychádza štyri razy do roka
Vydalo Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied
Zodpovedný a výkonný redaktor dr. Ján Podolák
Redakčná rada: doc. dr. Rudolf Bednárík, dr. Soňa Burlasová, dr. Božena Filová, dr. Soňa
Kovačevičová, dr. Michal Markuš, doc. dr. A. Melicherčík, dr. Ján Mjartan, Rudolf Žatko
Redakcia Bratislava, Klemensova 27
Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin
Jednotlivé čísla Kčs 13,50, celoročné predplatné Kčs 54,—.
Výmer PIO 2385/49-III/2 — X-156078
Rozširuje Poštová novinová služba. Objednávky prijíma každý poštový úrad i doručovateľ.